

SFÂNTU GHEORGHE

Câteva observații cvasi-lingvistice

Festivalul „Atelier“ l-am descoperit cu adevărat abia în acest an, deși el se află la cea de-a cincea ediție (drumul meu prin teatre nu se intersectase până acum cu acela spre Sfântu Gheorghe, și îmi pare efectiv rău). Festivalul se compune din: un orașel calm, cu simpatice case vechi transilvănene, dar și cu blocuri staliniste care au desfigurat Răsăritul Europei, oameni gravi, politicoși, binevoitori și fără prejudecăți, un teatru amenajat pe structura unui cinematograful dezafectat, așa cum unele biserici din Roma se sprijină pe structura templelor politeiste, dezafectate și ele, teatru care funcționează într-o ambivalență armonică, adăpostindu-i atât pe Tamási Áron cât și pe Andrei Mureșanu, adică o trupă maghiară și una românească. În sfârșit, „Atelier“ se mai compune din Radu Macrinici, directorul teatrului și al festivalului, un dramaturg tânăr, dinamic și eficient, unul dintre puținii dramaturgi care mai descind din filologi, izvorul principal în domeniul literaturii dramatice reprezentându-l acum fizica.

Spre deosebire de alte câteva festivaluri care, după ani de zile, continuă să-și caute identitatea, aici, la Sfântu Gheorghe, se pare că s-a obținut într-o măsură revelatoare coincidența dintre conținut și scop. Cu

Ioana Crăciunescu în *Salve Regina* de Virgil Tănase

excepția a două sau trei producții care distonează (dar asta se întâmplă pretutindeni!) cu tema, profilul sau stilul propus, la Sfântu Gheorghe – și datorită unei selecții riguroase a lui Radu Macrinici –, spectacolele au fost, în mod programatic și structural, experimente, eseuri teatrale, lucrări de laborator, opere de atelier. Asta nu înseamnă cu tot dinadinsul produse neterminate, compuneri școlare, rateuri cu ștaif, exerciții pentru snobi. Au fost și câteva din acestea, dar nu ele au dat tonul și nu ele s-au impus. Publicul din Sfântu Gheorghe a învățat să distingă autenticitatea de falsitate, opera **constituită** de orbecăială, bălbăială, mersul într-o rână. Uluiitor pentru mine, el aproape a umplut seară de seară sala, destul de mare, știind că vine la... atelier și nu la un știu ce magazin strălucitor și apetisant, dar a și sancționat, în felul său, „făcătura“, părăsind, mai mult sau mai puțin discret, rândurile. Tinerii – constat că de fiecare dată ei alcătuiesc majoritatea covârșitoare a spectatorilor, ceea ce reprezintă o speranță pentru viitorul teatrului – se grupau pe criterii lingvistice, dar reacționau pe criterii valorice, primele retrăgându-se în umbră.

Teatrul bun este nu atât poliglot cât metalingvistic, păreau s-o spună actorii unei trupe din Göteborg, vorbind în greaca veche, latină, engleză, suedeză, spaniolă și combinând în chip surprinzător texte morale grecești cu muzică ultramodernă. Uneori, însă, nu e nevoie de nici o expresie lingvistică spre a se revela esența mișcării interioare, ca în cazul japonezului Hikaru Otsubo, sau extazul pur, ca în spectacolul **Jurnalul magicianului** al excelentei companii „Dream Team“ din Budapesta, condusă de Balázs Mari (Marele Premiu). Alteori este suficient un suport literar non-textual (**Du-te vino** de Varvara Ștefănescu, pornind de la Beckett, la Teatrul „Unu“) sau un comperaj minim, ca în eseu vizual **Picasso** al lui Horațiu Mihaiu (încununat cu premiul

Scenă din *Cei ce făuresc imperii* de Boris Vian la TN Târgu-Mureș (regia: Anca Bradu Panazan)

Mutanți, amante, critici, dramaturgi

Fundației „Shakespeare Kingdom House“). Expresivitatea lingvistică se poate ascunde îndărătul celei scenice, astfel că nu mi-a trebuit nici dicționar, nici rezumat (deși pe acesta din urmă l-am avut) ca să „înțeleg“, și încă în limba maghiară, piesa unui, de fapt, mare neînțeles, polonezul Witkiewicz, descifrată cu subtilitate și precizie de regizorul Bocsárdi László și de trupa Teatrului „Tamási Áron“ (un premiu de interpretare masculină pentru Szakács László). Este și cazul spectacolului realizat de Alexandra Gandi la Teatrul Maghiar „Csiky Gergely“ din Timișoara cu **Cei doi Pierrot sau Supeul Alb** de Edmond Rostand. După cum, sunt convins, un străin ar fi înțeles textul, tradus în limba română de Veronica Porumbacu, din **Noaptea călugăriței portugheze** după scrisorile Mariane Alcoforado, în regia lui Mihai Măniuțiu,

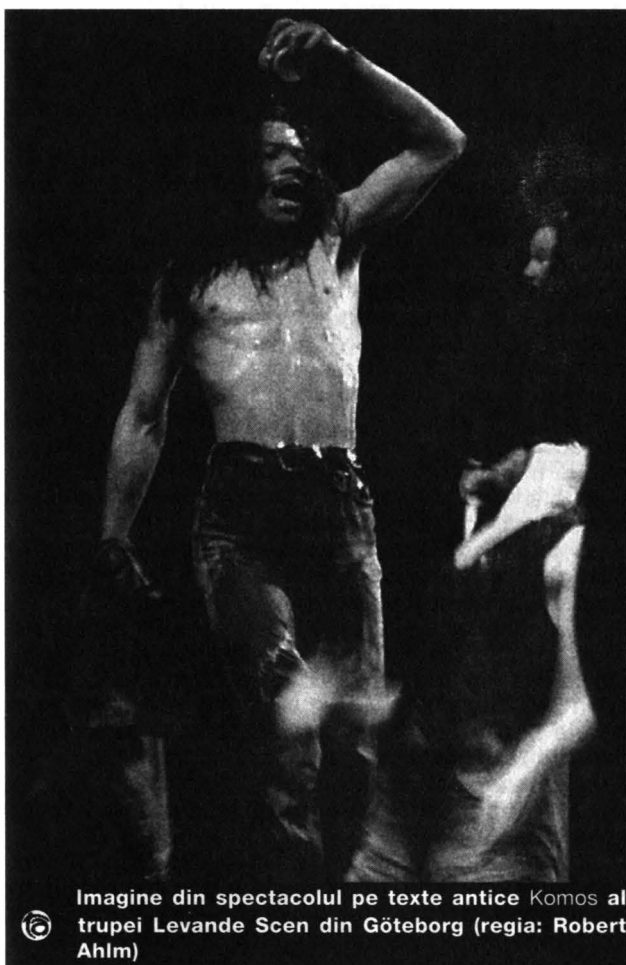

Foto: Octavian Tîbîr

Imagine din spectacolul pe texte antice Komos al trupei Levande Scen din Göteborg (regia: Robert Ahlm)

la Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț (Premiul de interpretare feminină pentru Oana Ștefănescu).

N-aș vrea să se înțeleagă că aceste fapte lingvistice exprimă în exclusivitate esența teatrului-atelier. Dar, în contextul în care criteriul european devine din ce în ce mai puternic, aceste considerente de ordin, să-i spunem, lingvistic, reprezintă un element de referință mai ales pentru un festival care promovează experimentul, adică teatrul mai mult sau mai puțin **de mâine**.

„Dramaturgul – o amantă ratată?“ – sub acest titlu șocant-ambiguu s-a desfășurat prima dintre cele două sesiuni ale unei întâlniri botezate altminteri, foarte sobru și chiar un pic pompos, Colocviul național asupra noii dramaturgii românești. Inițiativa a aparținut Fundației Dramafest, întemeiată, la Târgu-Mureș, de Alina Nelega-Cadariu, dramaturg, critic, ziarist, profesor la Academia de Teatru din localitate și persoană împătimită, în stil ardelenesc tenace și serios, de promovarea literaturii dramatice autohtone. Căci scopul Fundației, înființată „cu sprijinul logistic al Ministerului Culturii din România“ (ca să vezi!), este „să producă spectacole de teatru noi, cu implicarea profesională a oamenilor de teatru și de literă din România, inițiind un tip de prezență teatrală cu impact imediat și terapeutic asupra spiritualității românești, coagulând, la nivel de fenomen, identitatea comunitară“. Am citat dintr-un scurt manifest de prezentare, care mai conține și alte gânduri frumoase exprimate în fraze nițeluș pretențioase. Dincolo însă de aceste declarații – și câte n-am auzit, în cursul anilor, la adresa dramaturgiei naționale! – se află, s-ar părea, o intenție precisă, materializată, până una-alta, în Colocviul pomenit. Aflat la prima sa ediție (10–11 mai, Târgu-Mureș), el a adunat dramaturgi, critici, regizori (puțini, ca de obicei), invitați să răspundă la întrebarea „Textul românesc de teatru – un gen în dispariție sau un mutant?“. După cum se vede, formulările provocatoare n-au lipsit, măcar la nivelul propunerilor de discuție lansate de organizatori (instanțelor amintite li s-au alăturat Consiliul județean Mureș, revista „Vatra“, Teatrul „Ariel“, Secția română a AICT – UNITER și Teatrul Național din Târgu-Mureș), unde însă, de fapt, s-au cam și oprit. Pentru că nici prima, nici a doua sesiune, intitulată, mult mai cuminte, „Între Teatru și Literatură“, nu au adus, în fond, nimic nou în comparație cu eternele dezbateri care, de vreo douăzeci de ani încoace (și fac socoteala numai de când am început eu să le frecventez...), atacă subiectul în felurite împrejurări și pe felurite tonuri. S-a vorbit, adică, despre soarta tristă a dramaturgiei românești (mai ales) contemporane, s-a deplâns insuficiența ei prezență în repertoriul teatrelor, s-a bătut șaua tranziției ca să priceapă... nu e prea clar cine, s-a monologat interminabil, s-a dialogat lamentabil (nu avem, m-am convins încă o dată, obișnuința – sau educația necesară – de a ne **asculta** interlocutorul). Ca atare, semnele de întrebare din titluri și subtitluri au rămas netulburate la locul lor, urmând, poate, să producă răspunsuri concrete cu ocazia Festivalului Noii Dramaturgii Românești, anunțat de Fundație pentru aprilie 1998. Altfel, impecabil organizat, Colocviul le-a dat, sper, „amantelor ratate“ mai proaspete ori mai obosite satisfacția că statutul lor socio-profesional nu încetează să-i preocupe obsesiv pe cetățenii onorabili. Care ar fi gata oricând să sprijine o lege a caselor de toleranță.

DUMITRU SOLOMON

ALICE GEORGESCU